

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech očekávané výstupy

Úvod

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech se svým pojetím a obsahem zaměřuje na aktuální dění a změny ve světě i jeho jednotlivých částech, zejména s ohledem na propojenost dnešního světa, kdy události probíhající na určitém místě mají dopad na dění jinde ve světě. Vzhledem k současnému vývoji světa je nutné porozumět procesům ekonomickým, sociálním, politickým, environmentálním i kulturním, které ovlivňují naše životy. Je potřebné zabývat se v souvislostech stále více otázkami nerovnosti ve světě, globálními problémy, vztahem mezi vyspělými a rozvojovými zeměmi. Proto je důležité, aby se žáci již na 1. stupni základní školy postupně učili vnímat provázanost současného světa a uvědomovali si souvislosti a podmíněnost dění v místě, kde žijí, s událostmi celosvětovými. To neznamená, že by evropský kontext ve vnímání současných událostí a jevů měl „vymizet“, ale je důležité, aby děje a události každodenního života byly od samého začátku žákům přibližovány komplexně, v propojení od úrovně místní, národní a makroregionální (např. v rámci evropského regionu) až po úroveň celosvětovou. Důležitými tématy jsou nejen témata věnující se globalizaci a globálním problémům, ale i problematika lidských práv a rovných příležitostí, humanitární pomoci a rozvojové spolupráce, prevence a řešení konfliktů.

Výchova k myšlení k evropským a globálním souvislostem musí neustále reagovat na stále rychleji se měnící svět, a proto je zapotřebí tyto změny učitelům přiblížit. Je přirozené, že díky dynamickému vývoji celosvětových událostí některá z témat, která jsou uváděna v RVP ZV již nejsou středem pozornosti. Proto je vhodné na úrovni metodické podpory, která může reagovat na změny pružněji, stávající témata rozšířit a aktualizovat. Z tohoto důvodu jsou za názvy stávajících tematických okruhů uváděny názvy, které lépe odrážejí současný posun směrem ke globálnímu rozměru a zároveň nevynechávají témata, která jsou i nadále aktuální a nosná.

Místo názvu tematického okruhu *Evropa a svět nás zajímá*, je uveden název *Svět nás zajímá*, protože lépe vyjadřuje skutečnost, že je zapotřebí „neulpět“ na evropské úrovni, ale zabývat se otázkami, které evropský rozměr přesahují. Jedná se především o to, aby žáci témata „prozkoumávali“, zjišťovali nové informace a dál s nimi pracovali. Podobně je to i se změnou názvu tematického okruhu *Objevujeme svět*, který je uváděn místo názvu *Objevujeme Evropu a svět*, a kde je pozornost zaměřena na porozumění jevům a událostem současného světa jako celku. Název tematického okruhu *Žijeme ve společném světě* nahrazuje název *Jsme Evropané* a zaměřuje se především na formování postojů a hodnot žáků a jejich chování a jednání v konkrétních situacích či reakcích na konkrétní událost, byť zprostředkovanou médií.

Doporučené očekávané výstupy jsou zpracovány tak, aby pomohly učitelům se v proměňujících se globálních tématech rychle zorientovat a přiblížit jim, k čemu je zapotřebí žáky směřovat a zároveň co mohou od žáků očekávat. Jsou koncipovány tak, aby usnadnily začlenění této problematiky nejen přímo do výuky, ale i do života školy.

Výchova k myšlení k evropským a globálním souvislostem prostřednictvím svých témat i *doporučených očekávaných výstupů* umožňuje žákům, aby vnímali sami sebe jako součást globální společnosti a byli si vědomi dopadů svého každodenního chování a jednání nejen na skupiny lidí a místo, kde žijí, ale také na to, jaký mají nebo mohou mít dopad v globálním kontextu. Tím rozvíjí především osobnost žáka v oblasti postojů a hodnot významně podporuje vzájemnou spolupráci, dialog, práci s informacemi a schopnost argumentací podpořit svůj názor. V oblasti vědomostí, dovedností i schopností pak úzce souvisí se vzdělávacími oblastmi *Člověk a příroda* a *Člověk a společnost*. Na 1. stupni je nejvíce provázáno se vzdělávací oblastí *Člověk a jeho svět*, kdy obohacuje zkušenosti žáka z jeho nejbližšího prostředí právě o „přesah“ do globálního rozměru světa a života. Lze jej však začlenit i do dalších vzdělávacích oblastí.

Doporučené očekávané výstupy napomáhají tomu, aby školy postupně integrovaly globální dimenzi či globální perspektivy do výuky napříč vzdělávacími obory, a to již od 1. stupně, a dále ji pak systematicky rozvíjely.

Doporučené očekávané výstupy

Tematický okruh: Evropa a svět nás zajímá (Svět nás zajímá)

1. stupeň

Charakteristika:

Tematický okruh se zaměřuje na procesy získávání a interpretace nových poznatků, které vycházejí především z osobní zkušenosti žáka a z jeho nejbližšího okolí a umožňují pochopení rozdílů a podobností mezi životy lidí. Žáci jsou vedeni k rozvíjení dovednosti hledat a kriticky hodnotit informace, uvědomovat si souvislosti místních i světových událostí na život lidí, všimnout si rozdílů mezi životy lidí v různých kulturách, místech a čase. Nejde tedy jen o vytváření národní identity, na což se učivo 1. stupně dříve tradičně orientovalo a globální pohled na místní jevy a procesy se v minulosti objevoval až v zeměpisném učivu na 2. stupni. Důležité je, aby se globální perspektivě postupného poznávání světa věnovala pozornost už i na 1. stupni základní školy, se zvláštním důrazem pak v pojetí vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- vyhledává informace o sobě a své rodině a o místě, kde žije, porovnává je a dává do souvislostí s tím, co se dozvídá od ostatních a dalších zdrojů o světě a aktuálním dění
- na základě osobního příběhu někoho z rodiny nebo blízkého okolí uvede, jak mohou významné události ovlivňovat životy lidí
- porovná způsob života lidí nyní a v minulosti a v různých kulturách

- dokáže zařadit naše dějiny, kulturu do evropských souvislostí, poukáže na to, jak se celoevropské obecnější trendy projeví konkrétně na našem území
- porovná, jak vypadalo v jednotlivých historických epochách a dnes místo, kde žije, a zjištěné změny dá do souvislostí se změnami v životě místních obyvatel a společnosti
- hodnotí vliv současného dění ve světě na jeho osobu, na místo, kde žije a na dění v ČR

2. stupeň

Charakteristika:

Na 2. stupni zprostředkovává tento tematický okruh žákům poznatky, na něž navazují okruhy další. Žák by se aktivním způsobem – hledáním informací a jejich efektivním využíváním měl dozvědět základní informace o vývoji současného světa i aktuálním dění, které mu umožní nacházet souvislosti, hodnotit a vytvářet si vlastní názory k tomuto tématu. Pozornost žáka se soustřeďuje na jeho blízké okolí a propojení se světem. Pomáhá tak žákům vnímat místo, ve kterém žijí, nejen jako součást našeho státu, ale i jako součást Evropy a celého světa. Zamýšlí se nad tím, jaké události v minulosti byly příčinou stále větší propojenosti světa, jaké změny tyto události přinesly do života lidí, do vztahů mezi zeměmi a do vývoje lidské společnosti jako celku.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- hledá takové informace o sobě, místě, kde žije, Evropě a světě, které mu umožní dozvědět se víc a porozumět lépe vzájemným souvislostem mezi současnými jevy a procesy
- rozpozná základní historické milníky Evropy a světa, které významným způsobem ovlivnily vývoj ve světě a přispěly k větší propojenosti současného světa
- vysvětlí, proč a jak ovlivnily konkrétní historické události život jeho předků
- porovná, jak vypadalo v jednotlivých historických epochách a dnes místo, kde žije a zjištěné změny dá do souvislostí se změnami v životě místních obyvatel a společnosti

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- uvede, kam až pronikli Evropané do světa a posoudí, co tyto cesty přinesly obyvatelům Evropy i ostatních světadílů a jak ovlivnily další vývoj ve světě a vztahy mezi zeměmi
- shrne důvody evropské integrace, uvede její výhody i nevýhody
- uvede významná světová integrační uskupení, objasní důvody pro jejich založení, jejich základní cíle a roli ve světovém dění
- hodnotí vliv dění v Evropě a ve světě na jeho osobu, na místo, kde žije, a na dění v ČR

Tematický okruh: Objevujeme Evropu a svět (Objevujeme svět)

1. stupeň

Charakteristika:

Tematický okruh propojuje poznatky o přírodním prostředí s historickým a kulturním vývojem a s dopady na rozvoj hospodářství, využívá vlastních zkušeností žáků. Přispívá k základnímu pochopení propojenosti současného světa a některých jeho problémů. Zaměřuje se na rozvoj znalostí týkajících se globálních problémů, jako je např. chudoba, nízké vzdělání, špatný zdravotní stav, a na rozvoj schopností pojmenovat jejich příčiny a přicházet s nápady možností, jak přispět k jejich řešení. Nově získané poznatky z předchozího tematického okruhu jsou dále využívány a důraz je kladen na operace vyšší poznávací náročnosti, zejména jako je hledání souvislostí a řešení problémů.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- na konkrétním výrobku (např. čokoláda, oblečení, mobilní telefon), který běžně používá, uvede příklady propojenosti dnešního světa a vysvětlí, co je umožňuje
- reflektuje své vlastní zkušenosti z cestování a setkávání se s lidmi z odlišného sociokulturního prostředí
- ze svých vlastních zkušeností a z poznatků o světě odvodí příklady nerovnosti ve světě.
- na základě příběhů konkrétních lidí uvede nejčastější příčiny chudoby a problémy s ní spojené (nízké vzdělání, zdravotní problémy, špatný stav životního prostředí, migrace aj.)

2. stupeň

Charakteristika:

Na 2. stupni se zaměřuje pozornost na to, aby žák dostal prostor pro prozkoumání a objevení globálního rozměru současných jevů a procesů skrze své konkrétní zkušenosti a znalosti místního okolí. Na základě vlastních zkušeností a osobního poznání je žák veden k zobecnění některých jevů a procesů. Tematický okruh zprostředkovává žákovi globální problémy především v souvislostech s jeho každodenním životem, ale seznamuje ho i s jejich dopady na různé části světa a různé oblasti života společnosti, s dalšími souvisejícími procesy, událostmi ve světě a globalizačními trendy. Důraz je zde kladen na využití problémových situací, včetně návrhu řešení a jeho posouzení z hlediska výhod a nevýhod zvoleného řešení.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- na konkrétním příkladě vysvětlí, jakým způsobem ovlivňuje globalizace život lidské společnosti
- porovná život svých vrstevníků žijících v různých místech Evropy a světa a v různém sociokulturním prostředí
- objasní vliv prostředí na kulturní, společenské a ekonomické odlišnosti ve světě
- vysvětlí, jakým způsobem vzájemné působení místních a mimoevropských vlivů utváří současnou Evropu a svět
- na příkladech ilustruje nerovnost ve světě v oblasti ekonomické i sociální
- vysvětlí příčiny nerovnosti ve světě a její další dopady na rozvoj v oblasti sociální, ekonomické, politické, environmentální i kulturní
- vyhledá ve svém okolí problém, který má globální přesah, analyzuje jeho příčiny a odvodí důsledky, navrhne jeho řešení, zváží výhody a nevýhody řešení
- analyzuje možnosti řešení globálních problémů prostřednictvím institucí, organizací, významných dohod, rozhodnutí a dokumentů
- rozpozná vliv přírodních, ekonomických a sociálních podmínek na životní styl lidí v různých částech Evropy a světa

Tematický okruh: Jsme Evropané (Žijeme ve společném světě)

1. stupeň

Charakteristika:

Tematický okruh vede žáky k uvědomění si skutečnosti, že všichni jsme obyvatelé jednoho společného světa a všichni máme svůj díl zodpovědnosti za jeho současný stav a další vývoj. Žáci jsou proto směřováni k vyjádření vlastních hodnot a postojů. Těžištěm tohoto okruhu je vlastní iniciativa, vyhledávání možností jak přispět ke zlepšení situace ve svém nejbližším okolí, a tím případně napomoci i k řešení problémů, jež mají globální přesah.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- aktivně se účastní školních a jiných akcí, které mají za cíl přispět k řešení místních problémů s globálním přesahem (tzn., že k nim dochází i jinde ve světě)
- objevuje a respektuje jinakost a kulturní rozmanitost ve svém nejbližším okolí i ve světě
- rozpozná stereotypy a předsudky ve svém okolí a usiluje o jejich odbourání
- podporuje a vytváří harmonické mezilidské vztahy
- vyjadřuje solidaritu s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a je ochoten přispět ke zlepšení situace

2. stupeň

Charakteristika:

Tematické okruh rozvíjení postoje a hodnoty žáka získané na 1. stupni a dále je rozvíjí zejména ve vztahu k zodpovědnosti za náš společný svět. Zaměřuje se na výchovu žáka směrem ke globální odpovědnosti, ke světoobčanství. Prostřednictvím jednotlivých témat je žák motivován k aktivnímu občanskému postoji a k zodpovědnému rozhodování založenému na znalostech a na kritickém vyhodnocování informací. Na rozdíl od 1. stupně je důraz kladen na globální problémy a na principy udržitelného rozvoje, lidských práv a rovných příležitostí a podporu tradičních lidských hodnot. Nejde již jen o zamýšlení se nad globálními problémy, ale uvědomění si vlastní odpovědnosti a schopnosti přispět k jejich řešení podle svých vlastních možností.

Doporučené očekávané výstupy:

Žák:

- vymezuje svoji roli ve společnosti a pojmenovává své možnosti něco změnit; ve svém chování a jednání prokazuje zodpovědnost za sebe a svět, ve kterém žije
- aktivně se účastní školních a jiných akcí, které mají za cíl přispět k řešení místních i globálních problémů. *Příkladem akcí mohou být školní projekty, veřejné kampaně (např. Česko proti chudobě, Postavme školu v Africe), festivaly, výstavy, besedy s lidmi, kteří působí / působili v zahraničí aj.*
- ve svém chování a jednání vyjadřuje respekt k jinakosti a kulturní rozmanitosti (např. při diskuzích, plnění úkolů, komunikaci se spolužáky apod.)
- rozpozná stereotypy a předsudky ve svém chování a jednání a usiluje o jejich odbourání
- posoudí příležitosti, jaké mu poskytuje Evropa a svět pro jeho osobní život, a navrhne, co by měl udělat, aby tyto příležitosti využil
- rozhoduje o svém životě s ohledem na dění v Evropě a světě
- podporuje a vytváří harmonické mezilidské vztahy vedoucí k prosazování lidských práv a rovných příležitostí a k předcházení konfliktů. *Např. tím, že má pochopení pro druhé, není lhostejný k problémům druhých, je ochotný pomoci, chová se nezištně atd.*
- vyjadřuje solidaritu s lidmi žijícími v obtížných podmínkách a je ochoten přispět ke zlepšení jejich situace.